

Kávé vagy tea?

Ivónak sikerült szokás szerint aznap reggel is felkelnie, de mégsem annyira elégedetten, mint tegnap vagy tegnapelőtt, vagy például ahogyan az bizonyára holnap, illetve holnapután lesz. A bal keze ugyanis kicsit nyilallott, így attól tartott, hogy majd ma, amíg ír, nem sikerül megőriznie a legalább még egy Nobel-díjat kiérdemlő sorok írásához szükséges harmóniát.

Vékás Éva fordítása

Megigyon talán egy teát? Finomat, kissé keserűt, kevéske mézzel, zsályát? Vagy inkább kávé? Törököt? Az csak csúnya gyomorsavat kelt. Könnyedén kikevert neszt, kevés tejjel? Vagy mégis teát? Kávé? Teát?

Telefoncsörgés szakította félbe ezeket a rendkívül komoly kétségeket, amelyek azzal fenyegettek, hogy tönkreteszik a szorgalmas Nobel-díjasnak nemcsak a reggelét, hanem az egész álló napját.

- Jó napot! Andrić úr?
- Igen. Tessék parancsolni!
- Đorđe Pisarev vagyok, a Dnevnik újságírója. Hogy van?
- Köszönöm. Tűrhetően. Miben segíthetek?
- Egy kis interjú, Andrić úr, olyan tízpercnyi beszélgetés elég lenne.
- Hm. Talán...
- Találkozzunk valahol? Tea vagy kávé mellett?
- Tea vagy kávé?
- Amihez kedve van.
- Tea?
- Lehet tea is. De lehet kávé is?
- Kávé, lehet!
- Vagy mégis tea?
- Tea? Lehet!
- Hja, kávé vagy tea?
- Döntse el ön, Pisarev úr!

– Nekem mindegy, ahogy önnek megfelel.
– Nem tudom, mit is mondjak, az író élete és munkája tele van paradoxonokkal. Itt van például, lehet kávé is, de tea is.

– Jó, legyen tea... Találkozhatunk?

– Igyak mégis kávé?

– Hát lehet kávé is. Munkásembereink mentalitásáról szerettem volna egy kicsit beszélgetni...

– Ha megfigyeljük itt nálunk az embereket, ahogyan dolgoznak vagy beszélgetnek, kétségtelenül megállapíthatjuk, hogy nagyon gyakran túl sokat ábrándoznak, és van egy adag lustaság is bennük, több, mint más népek többségénél. Nem könnyű megállapítani, hogy az ábrándozás-e a lustaság oka, vagy éppen fordítva, esetleg hogy egyik is, másik is valamilyen közös, láthatatlan forrásból ered-e, amelyből életünk annyi más hiányossága és tagadhatatlan jellegzetessége is származik. Ki kellene vizsgálni. De ne igyak én mégis teát?

– Lehet tea is. Tehát valóban érdekel népünknek ez a temperamentuma, mint ahogyan a Dnevnik olvasóit is érdekli, mit gondol erről egy ilyen személy, mint ön, egy Nobel-díjas...

– Hogy is mondjam... Habár Nobel-díjas vagyok, én elsősorban egy egészen egyszerű kisember vagyok a szomszédból. Miközben figyelem a vidéki embereket a színházban, koncerten vagy előadás alatt, gyakran gondolom: Miért van az, hogy nálunk annyira szembetűnőek mindazok a fizikai funkciók, amelyek az igazán civilizált embereknél, ha társaságban vannak, ritkán kerülnek felszínre. Amíg az előadó beszél, vagy az énekes énekel, a mi emberünk köhög, tüszög, ásítózik, nyújtózkodik, csuklik vagy sóhajtozik. Piszkálja a fogát vagy a fülét, vakarózik, amikor csak szükségét érzi, és azt vakarja meg, amije éppen viszket. Nem kontrollálja magát, nem is gondol arra, hogy felülkerekedhetne a kisebb-nagyobb fizikai szükségletein, hanem ellenkezőleg, szabad folyást enged nekik és kielégíti őket anélkül, hogy eszébe jutna, meglátja-e valaki, vagy hogy mit gondolnak erről a körülötte lévők. Olykor egyenesen úgy tűnik, hogy a szemünk láttára szóródik szét az egész ember. Ám nem fog, nem kell ettől tartani, eljön ő a következő koncertre is, és ugyanolyan lesz, mint ma ezen. Egyszerűen nem is gondol másokra, el sem jutott arra a szintre, amelyen az ember kezd tekintettel lenni a környezetére. Vagy a kávéra és a teára...

– Kérem?

– Arra gondolok, mindegy, hogy mit iszunk, lehet kávé, de teát is!

– Hát én is azt mondom, fontos, hogy legyen valamink...

– Én is ezt állítom, Pisarev kolléga! Egészen boldogok lennénk, vagy legalábbis közel lennénk a boldogsághoz, ha valóban megvolna minde-

nünk, amiről a körülöttünk lévő irigykedők azt hiszik, hogy meg is van, és ha mindazt úgy és olyan feltételekkel birtokolnánk, ahogyan nekik tűnik.

– A kávéra gondol?

– Nem, a teára gondolok.

– Tehát tea?

– Lehet tea, de lehet kávé is.

– Jól van, Andrić úr, önnek igaza van, feltételezem, hogy végső soron teljesen mindegy, kávé-e vagy tea...

– Nem tudom, hogy valóban igazam van-e, egyébként nem is óhajtom, hogy mindenáron igazam legyen... A környezetemben levő embereket figyelve sokszor felmerül bennem a kérdés, hogyhogy nem fáradnak bele abba, hogy örökké igazuk legyen, hogy mindig és mindenben a becsületes és egyedüli helyes oldalon legyenek. Hogy nem unják meg, hogy maguk körül mindenkit arra a másik oldalra tolgassák? Hogy nem jut eszükbe, hogy ha örökké így tesznek, óhatatlanul kisebbségben, sőt talán teljesen egyedül maradnak? Akkor hát mit ér az, hogy tiszták, becsületesek, tévedhetetlenek, és hogy az igaz oldalon vannak? S ahogy egyre hosszabban és egyre jobban figyeltem őket, különös gondolatra kellett jutnom. Meglehet, az, hogy nekik igazuk van, hogy a helyes oldalon vannak stb., nem más, mint a jobb helyezésért, a nagyobb falatért, az utódok biztonságáért folytatott állati küzdelem egy finomabb, közvetett és álcázott módja; röviden, a hatalomért, minden lehetőknek a kihasználásáért való harc egy módja. Nos, hova megyünk kávéra?

– Köszönöm, Andrić úr, majd egy más alkalommal kávézunk.

– És az interjú?

– Ez most elegendő is, Andrić úr: lesz majd alkalom újabb beszélgetésre is, kávéra is...

– Teára gondol, ugye?

Íróasztalán ott várakozott a már meggyújtott alacsony lámpa. Tejszerű, kellemes fény áradt körbe, papírlapok fehérlettek benne, cédulákkal félig telt kartonok, különféle színű és nagyságú ceruzák. Ott, ahol véget ért a világosság köre, a félhomály kezdődött, amelybe dolgozószobája merült. Tovább, mögötte pedig, a házon kívül a világ húzódtott, a sötétség és az éj homályos utakká sűrűsödött, gyanús és veszélyes tájakká, amelyeken valaki mindig gázol és imbolyog.

Andrić